

МІСЦЕ САМООЦІНКИ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УДК 159.92.8

Інна Михайлівна Вознюк,
*аспірант кафедри психології,
Донецький національний університет
(м. Вінниця)*

Актуальність дослідження. Процес пізнання людиною світу супроводжується не тільки позитивним досвідом, а й характеризується наявністю важких, а іноді навіть травматичних ситуацій. Реакцією на такі драматичні факти є хронічні стреси, психічні кризи, професійне вигорання, розвиток залежностей, посттравматичні стресові розлади. Суттєвим чинником, який допомагає впоратися у таких обставинах життя, є позитивний образ самого себе, який формується під впливом інформації від соціуму та самовизначення власної вартості.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні механізми виникнення неадекватної самооцінки у дитячому віці досліджували А. Б. Орлов, Дороті Ло Нолт, Р. Харрис, Н. Бранден, М. Л. Липовецький, Л. І. Божович, В. В. Столін. Роберт Бернс зазначав, що важливу роль у формуванні самооцінки відіграє формування позитивного Я-образу. Вплив механізмів зараження, наслідування та навіювання на самооцінку вивчали також Д. А. Зарайський, Б. Ф. Поршнев, В. М. Бехтерев та ін.

Мета наукової публікації. Метою роботи стало теоретичне виокремлення чинників, які впливають на становлення самооцінки, а також аналіз місця та ролі самооцінки у формуванні та розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед багатьох варіантів трактування терміну «самооцінка» одним з оптимальних, на наш погляд, є такий, що охоплює стабільність у розумінні власного «Я», коли почуття власної вартості, можливостей, сил та здібностей є позитивним та відносно стабільним по відношенню до життєвих подій. При цьому під низькою самооцінкою можна розглядати наявність багатьох особистісних та соціальних проблем, а під високою самооцінкою розуміють позитивне бачення власного «Я». Людина із високою самооцінкою шукає можливостей реалізації мети, намагається втілити у життя власні мрії, а людина із заниженою самооцінкою шукає, перш за все, безпечних умов існування [1]. За іншим визначенням, самооцінка – це комплекс думок щодо самого себе стосовно зовнішнього вигляду, здібностей, досягнень, власних можливостей та переконань, а також це порівняння особистих досягнень із значущими для особи досягненнями інших [2, с. 219].

Почуття власної вартості не дається від народження, а йому можна та необхідно свідомо навчатися та формувати протягом життя [3]. Висока самооцінка має внутрішнє походження, але ключовим елементом її становлення є почуття власної вартості, що виникає внаслідок інтеракції з іншими та з суспільством, тобто безпосередньої міжособистісної взаємодії, найважливішою особливістю якої є здатність людини «приймати на себе роль іншої людини». Інтеракція генерує оббіг позитивної інформації та забезпечує наявність у особистості певного рівня самооцінки. Існує припущення, що низька самооцінка стосується лише тих осіб, які мають невеликий досвід спілкування, а також невисокі досягнення [1].

Самооцінка людини може бути частковою, у такому разі вона охоплює конкретні якості людини, наприклад, зовнішній вигляд. Глобальна самооцінка формує узагальнене оцінювання самого себе та підлягає змінам в залежності від часткових оцінювань або важливих життєвих подій [3]. Низка дослідників вважає, що основними елементами самооцінки є безумовне прийняття самого себе, віра у власні можливості, наявність цілей, асертивність, впевненість у позитивному результаті, почуття відповідальності; почуття безпеки, почуття приналежності, почуття прив'язаності [1].

Внутрішнім критерієм самооцінки вважається рівень відповідності реального та ідеального образів «Я». Висока розбіжність між «Я-реальним» та «Я-ідеальним» характерна для людей із заниженою самооцінкою, маленька розбіжність між «Я-реальним» та «Я-ідеальним» характерна для людей із високою самооцінкою. Об'єктивно за певними критеріями можна дізнатися про ступінь домагань особи. Людина, що високо оцінює власні можливості, буде ставити собі завдання набагато складніші, ніж та, що недооцінює власний потенціал.

Аналіз сучасних досліджень дає змогу виокремити провідні чинники, які впливають на формування почуття власної вартості протягом всього життя особистості. Серед них чинники фізично-соматичного характеру (зовнішній вигляд; тип нервової системи, що провокує підвищену збудливість чи повільність у діях; перенесені хвороби або наявність фізичних вад, особливо тих, що є не зворотніми тощо) та психосоціальні чинники (особистий досвід дитини, пов'язаний із об'єктивними переживаннями або суб'єктивними інтерпретаціями; оцінка з боку значущих людей, особливо батьків; адекватність постановки особистісних завдань та інтерпретації власних досягнень тощо).

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що адекватна самооцінка є одним з провідних чинників гармонійного розвитку особистості. Будучи лабільним особистісним утворенням, що знаходиться у постійному розвитку та змінюється протягом усього

життя, самооцінка перебуває під впливом багатьох факторів, які можуть сприяти як її зниженню, так і піднесенню. Врахування виокремлених чинників, що впливають на становлення самооцінки, особливо у дитячому та юнацькому віці, є підґрунтям для оптимального її формування та функціонування у подальшому.

Перспективою подальших досліджень може бути вивчення особливостей самооцінки молоді у сучасних умовах.

Список використаної літератури

1. Dybowska J. Rola samooceny życia. Praktyka codzienna. J. Dybowska [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.neoidee.com/pl/rola_samooceny_w_zyciu_praktyka_codzienna_dztz.
2. Encyklopedia pedagogiki XXI wieku Tom XXI / pod redakcją Kazimieza Rędzińskiego, Mirosława Łapota, Częstochowa 2012, 563 S.
3. Korcz I. Poczucie własnej wartości jako klucz do rozwoju potencjału ludzkiego, osiągnięcia prawdziwych sukcesów i szczęścia. I. Korcz [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.21.edu.pl/ks/3/377. Integracja społeczna.

РОЛЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДІАГНОСТУВАННЯ У ВЗАЄМОДІЇ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З ПІДЛІТКАМИ УДК 159.923.3

Тетяна Володимирівна Галич,
*кандидат педагогічних наук, в.о.доцента,
кафедра філології та гуманітарних наук,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. В контексті сучасної особистісно орієнтованої парадигми виховання особливу роль відіграє комплексне психолого-педагогічне діагностування суб'єктів виховного процесу. Це означає, що докорінно повинна змінитися позиція самого вчителя, і головним у цьому є відмова від уніфікованого підходу до дітей. Пошук індивідуалізованих варіантів у взаємодії повинен стати основою діяльності класного керівника, яка неможлива без знання індивідуальних особливостей дітей, особливостей розвитку класного колективу і внутрішньо групових стосунків у ньому, що вона неможлива без використання психолого-педагогічної діагностики.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. С. Мартиненко справедливо називає діагностику «першим етапом діяльності учителя» [2, с. 48]. Це явище є інноваційним в освітньому просторі. Психолого-педагогічне діагностування відіграє особливу роль в особистісному самовизначенні дитини, яка дорослішає, адже підлітковий етап характеризується змінами провідних потреб, зумовлених психофізіологічними особливостями та соціально-